

2. Smart Factory - розумне виробництво –Режим доступу: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/smart-factory>.

3. Матяш М. Что такое умное предприятие. //Новое время 9 марта 2019. Режим доступа: <https://biz.nv.ua/experts/chto-takoe-umnoe-predpriyatie-50012186.html>.

4. Гальчинский А. Мир разворачивается влево – в сторону человека «Зеркало недели. Украина» №40, 29 октября 2016 Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/macrolevel/anatoliy-galchinskiy-mir-razvorachivaetsya-vlevo-v-storonu-cheloveka-_html.

5. Шваб К. Четвертая промышленная революция / К. Шваб — «Эксмо», 2016 Режим доступа: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/materials/>.

6. Малиновський Б. Четверта аграрна революція буде інформаційною. Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/chetvertaya-agrarnaya-revoluciya-budet-informacionnoy>.

***В.В. РОССОХА, доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»***

***О.А. ПЕТРИЧЕНКО, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри
Вінницький національний аграрний університет***

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В МОЛОЧНІЙ ГАЛУЗІ

Господарські формування молочної галузі функціонують в інституціональному середовищі, що являє собою комбінацію формальних і неформальних інститутів та механізмів примусу. Інституції, як підсистема ринкового механізму, формують офіційні й неофіційні правила та процедури їх виконання. Завдяки інституціям ринковий механізм трансформується, пристосовується, набуває нової системної якості, підвищує ефективність і стійкість ринко-

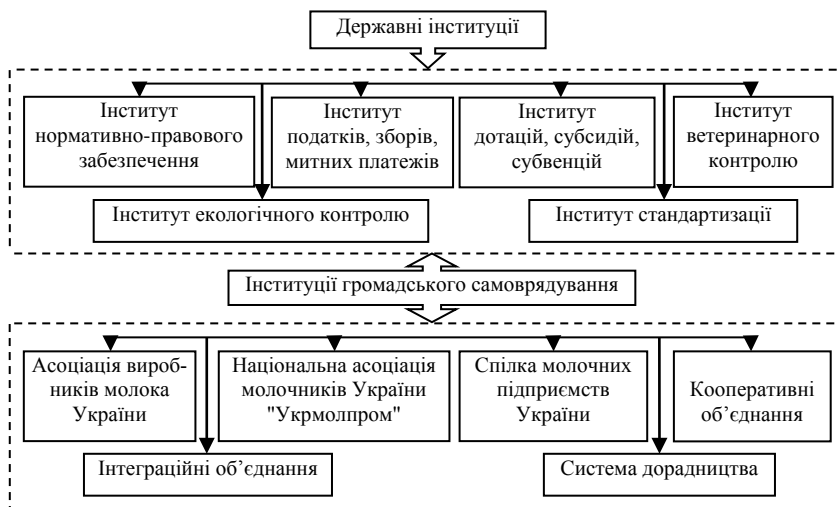
вої системи. Ключова функція інституцій полягає в гармонізації економічних відносин, раціональному управлінні ними, подачі сигналів (генеруванні інформації) про потреби суспільства у поєднанні з одночасним розв'язанням виникаючих проблем та підтримкою збалансованих інтересів усіх учасників ринку.

Функціонування формальних інститутів забезпечується законодавчою й силовою підтримкою офіційних органів влади (супроводжувальних інститутів). Офіційні правила можна цілеспрямовано змінити й генерувати нові правила. Введення одних і тих самих правил, залежно від умов та культури соціуму, може мати різні наслідки. Створені державними інституціями формальні інститути включають нормативно-правові акти (законои, постанови, укази, розпорядження), встановлюють норми, правила, обмеження і врегульовують відносини між суб'єктами господарювання.

Неофіційні правила (договори й добровільно прийняті кодекси поведіння) підтримуються усталеними традиціями, нормами поведінки, етики й набувають статусу неформальних (інтернованих) інститутів. Вони повсюдні, змінюються повільно і спонтанно, детермінуються минулим, зменшують або збільшують навантаження на супроводжувальні інститути. Результатом такої взаємодії може бути підвищення, або зниження ефективності цих інститутів. Неформальні інститути створюються самоврядними інституціями – асоціаціями, спілками, об'єднаннями товаровиробників та консультаційними центрами (рис.).

Державні інституції врегульовують відносини між державою, суб'єктами господарювання молочної галузі та споживачами молокопродукції, забезпечують наповнення бюджету, дотування розвитку молочної галузі, стандартизацію, ветеринарний та екологічний контроль на законодавчому рівні.

Інститут нормативно-правового забезпечення формує законодавчу базу розвитку господарських формувань молочної галузі. Вона включає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення, що декларуються в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» [1].

Інститути сприяння розвитку господарських формувань молочної галузі

Асоціація виробників молока (АВМ) як інститут громадського самоврядування та неприбуткове професійне об'єднання господарств, що займаються молочним скотарством, зареєстрована у 2009 р. Мотивом її створення стало бажання товаровиробників обмінюватися інформацією та залучати передовий досвід для досягнення вищої продуктивності корів та ефективності виробництва молока. Нині членами АВМ є близько 140 господарств України з поголів'ям 65 тис. дійного стада великої рогатої худоби. Продуктивність корів у господарствах асоціації підвищилася за останні 7 років на 3 тис. кг і в 2016 р. перевищила 7400 кг порівняно із середньою по сільгосп підприємствах України на рівні 5643 кг, а частка господарств АВМ у промисловому виробництві молока досягла 50 % [2;3].

Створення Консультаційного центру АВМ, який за ініціативи та фінансування товаровиробників об'єднав господарства для вирішення важливих питань, консолідував найкращих експертів-ветеринарів і технологів, сприяло наданню послуг молочнотоварним фермам. Вони включають ветеринарний супровід, технологічні консультації, кварталні візити профільних спеціалістів, бенчмаркінг, кадрове забезпечення, ціноутворення на молочному рин-

ку. АВМ активно відстоює інтереси виробників молока на рівні законодавчих ініціатив.

Національна асоціація молочників України “Укрмолпром” як професійна громадська організація утворилася в ході реалізації адміністративної реформи за участю підприємств, що входили до складу галузевого підкомплексу, управлінські державні структури яких були скорочені в процесі реформування органів державної влади [4]. Нині НАМУ об’єднує 61, або 17,2 % з 355 молокопереробних підприємств України, які щороку переробляють близько 2,8 млн тонн сирого молока, й представляє молочну промисловість України.

Спілка молочних підприємств України зі статусом неприбуткової професійної організації створена у 2001 р. з метою подолання кризових і негативних явищ, що склалися на ринку молока і молокопродуктів. Ініціаторами створення її були найвідоміші молокопереробні підприємства. До складу спілки увійшли 34 переробні підприємства, що становить 9,6 %, та підприємства з випуску пакувальних матеріалів “Тетра Пак Україна” і “Елопак Фастів”. Асоційованими членами спілки стали навчальні заклади, які готують кадри для молочної промисловості, та адвокатське бюро.

Спілка бере участь у підготовці, удосконаленні та впровадженні законодавчих документів, які спрямовані на розвиток продовольчого ринку, раціонального використання ресурсного потенціалу агропромислового комплексу, підвищення конкурентоспроможності продукції, розроблення державних стандартів, гармонізації їх з міжнародними, удосконалення фінансово-кредитної, цінової і податкової політики.

Важливим напрямом діяльності спілки є сприяння створенню цивілізованих ринкових умов виробництва та реалізації продукції, усуненню недобросовісної конкуренції та фальсифікованої продукції на внутрішньому ринку. При фінансовій підтримці та за її участю розробляються інші державні стандарти та нормативні документи, що діють у галузі виробництва і переробки молока. Спілка входить до складу Технічного комітету стандартизації “Молоко, м’ясо та продукти їх переробки” (ТК 140) [5].

Значна роль у розвитку молочної галузі надається інститутам кооперації, інтеграції та дорадництва, хоча порівняно з європей-

ськими країнами вони перебувають на етапі становлення. Кооперація у молочній галузі розгортається у формі обслуговуючої. Молочарські кооперативи за своїм оснащенням подібні до традиційних стаціонарних молокоприймальних пунктів переробних підприємств. Відмінності між ними полягають лише у формі власності. Основна проблема в розвитку молочних кооперативів полягає у створенні матеріально-технічної бази, бажанні жителів сіл брати на себе відповідальність та певні зобов'язання, переважання власного інтересу над колективним.

Інтеграція у молочній галузі здійснюється у напрямках створення горизонтальних, вертикальних і комбінованих інтеграційних об'єднань шляхом злиття, поглинання та консолідації активів підприємств, що зумовлює підвищення ступеня концентрації виробництва. Складність розвитку інтеграції полягає в тому, що кожна галузь молокопродуктового підкомплексу відокремлена від загального спільного кінцевого інтересу й працює на власний кінцевий результат. Інститут дорадництва у молокопродуктовому підкомплексі включає консультаційні джерела об'єднань товаровиробників та консалтингових груп.

Молочна галузь знаходиться в тому стані, що визначається необхідністю розвитку малого й середнього бізнесу. Нині господарства населення утримують 77,4 % корів, виробляють 73,2 % молока, а передають на переробку лише 16 % його обсягу, з якого 85,8 % другого гатунку і 5,1 % негатурного. Урядовою Концепцією розвитку фермерських господарств на 2018–2020 рр. передбачено збільшення їх кількості на 10 % із земельним банком до 100 га [6]. Проте досягнення такого результату можливе за умови запровадження заходів стимулювання трансформації високотоварних особистих селянських господарств у суб'єкти підприємництва.

Створення сімейних фермерських господарств (СФГ) потребує формування сприятливого середовища для їх функціонування. Водночас світова молочна галузь, інтересами якої опікується Міжнародна Молочна Федерація – International Dairy Federation (IDF) налічує 150 млн ферм і 240 млн робочих місць. У ній зайнято 80 млн жінок, виробляється 800 млрд л молока й ефективно використовується 1 млрд га сільськогосподарських угідь [7]. Національний комітет IDF в Україні представляє АВМ, яка у 2016 р.

підписала угоду про вступ до Міжнародної Молочної Федерації, що стало свідченням визнання української молочної галузі на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV, чинний у поточній редакції від 01.01.2017 р., підстава 1791-19. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.

2. Асоціація виробників молока. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

3. Асоціація виробників молока поповнила свої ряди. *Agropolit*. URL : <https://agropolit.com/news/6202-asotsiatsiyi-virobnikiv-molokapopovnila-svoyi-rya>.

4. Національна асоціація молочників України “Укрмолпром”. URL : <http://www.ukrmolprom.kiev.ua>.

5. Спілка молочних підприємств України. URL : <http://www.molsouz.org.ua/pro-spilku/informaciya-pro-spilku.html>.

6. Концепція розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2017 р. № 664-р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/664-2017>.

7. Міжнародна Молочна Федерація. *Тернопільські експресно-вини*. URL : <http://teren.in.ua/tag/mizhnarodna-molochna-federatsiya/>.